

»Večera na-našo« ili kako moliški Hrvati afirmiraju poeziju svoje manjinske zajednice

Marta RAČIĆ,
Veleučilište VERN'

Prethodno priopćenje
(primljeno: 15. studenog 2017.)
UDK 821.163.42'282.4(450.67).09-1

Moliški Hrvati kao najstarija hrvatska dijaspora u Europi baštine i žive bogatu kulturu i tradiciju po kojoj su prepoznatljivi u svome višestoljetnom okruženju talijanskoga juga. Njihovo glavno identitetsko obilježje je govor, dijalekt koji su uspjeli sačuvati kroz tradicionalan način života. Nakon Drugoga svjetskog rata uslijed brze industrijalizacije stanovništvo triju hrvatskih sela u pokrajini Molise rasejava se u potrazi za poslom ili zbog odlaska na školovanje. Zbog toga se broj govornika moliškohrvatskoga dijalekta 60-ih godina 20. stoljeća naglo smanjuje. Unutar same zajednice budi se interes za vlastiti jezik, tradiciju i kulturu te se 1967. godine u selu Stifilić (San Felice del Molise) osniva kulturno društvo, a potom i časopis *Naš jezik / La nostra lingua*. Časopis je izlazio nepunih šest godina, ali je bio polazište mladim pjesnicima koji su počeli pisati poeziju na svome dijalektu. Ovaj rad prikazuje tijek nastajanja poezije moliških Hrvata koja je našla svoju punu afirmaciju u natjecajima »Fondazione Piccoli«. Od 2002. godine natječaj okuplja pjesnike koji pišu na dijalektu, a u završnoj svečanosti »Večera na-našo« promoviraju najbolje pjesme i prozne radove. Sva uspješna ostvarenja objavljena su u pet zbirki poezije pod naslovom S našimi riči.

Ključne riječi: moliški Hrvati, manjinska zajednica, poezija, »Večera na-našo«, S našimi riči

Moliški Hrvati u Italiji tek od 1999. godine i donošenja Zakona o zaštiti povijesnih i jezičnih manjina (*Legge 15 dicembre 1999, n. 482. Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche*) imaju status povijesne jezične manjine. Tim Zakonom priznato je devet povijesnih manjinskih jezika koji se govore na teritoriju Italije, među njima i hrvatski: njemački, francuski, franko-provansalski, okcitanski, slovenski, albanski, grčki, hrvatski i katalonski. Status *povijesne jezične manjine* hrvatski je dobio zajedno s albanskim, grčkim i katalonskim jer su od svojih matičnih zemalja odvojeni morem i čine enklave koje tvore niz nepovezanih sela ili malih gradova.¹ Zakonom ni-

¹ Žarko MULJAČIĆ, *Problemi manjinskih jezika u romanskim državama u Europi*, Rijeka, Maveda, 2007., 26.

su obuhvaćeni Hrvati na sjeveru Italije u pokrajini Friuli Venezia Giulia, nego samo Hrvati u tri općine južne pokrajine Molise: Acquaviva Collecroce (Kruč), Montemitro (Mundimitar) i San Felice (Filič).

Na taj su način moliški Hrvati stekli politički status upravo na svome najvažnijem identitetskom obilježju, a to je jezik, točnije dijalekt hrvatskoga jezika, koji su uspjeli sačuvati kao svoj mjesni govor. Upravo je govor bio glavni integrativni faktor za zajednicu iznutra, a u isto vrijeme njihovo glavno distinktivno obilježje u lokalnom, talijanskom okruženju kroz pet stoljeća povijesti. Moliški Hrvati predstavljaju najstariju i najmanju hrvatsku dijasporu u Europi, koja je uspjela očuvati svoj manjinski identitet i tako potvrditi snagu i trajnost etničkoga identiteta.²

Cilj je ovoga rada dati prikaz moliškohrvatske zajednice kao manjine koja na uspješan način njeguje, razvija i živi svoju pisanu riječ koju baštini tek od kraja 20. stoljeća. Do tada je sve od vremena iseljavanja, a to je 15. i 16. stoljeće, održavala i prenosila sve oblike svoje kulture i tradicije samo riječju, govorom, pričom ili pjesmom. Na ustrajan način moliški su Hrvati uspjeli očuvati svoju prepoznatljivu kulturu u talijanskom okruženju. U radu će se predstaviti aktivnosti zajednice moliških Hrvata koje se odnose na pisanje (uglavnom) poezije, na izdavačku djelatnost, ali i na redovite literarne natječaje koji se održavaju jednom godišnje i koji su postali glavni pokretač književnoga stvaralaštva unutar zajednice proteklih dvadesetak godina. Rad sadrži povijesni pregled stvaralaštva moliškohrvatskih pjesnika od 1967. godine i osnivanja časopisa *Naš jezik / La nostra lingua*, ali i prikaz suvremenoga stanja kroz terensko istraživanje. Ono je obavljeno 2016. godine u mjestu Mundimitru za vrijeme održavanja tradicionalne završne svečanosti i proglašenja pobjednika godišnjega literarnog natječaja »Fondazione Piccoli«.

Teza koja predstavlja polazište u ovome radu jest da se osviještenim pristupom, planskim i ustrajnim radom na području koje je uočeno kao živući element kulture i tradicije zajednice može oživiti i održati zajedništvo te podići samopouzdanje, ali i svijest o vrijednosti pisanoga izričaja i njegove važnosti za prepoznatljivost zajednice. Značaj književnoga stvaralaštva moliških Hrvata tim je veći što se radi o pjesnicima amaterima. Svi oni su najprije radnici, majstori, učitelji, vozači, profesori, studenti ili umirovljenici, ali iz njihova predanog pisanja samo od 2004. godine do danas objavljeno je pet knjiga poezije na moliškohrvatskom dijalektu uvijek pod nazivom *S našimi riči*, u izdanju Zaklade »Agostina Piccoli«.

² Ana PERINIĆ, »Moliški Hrvati. Rekonstrukcija kreiranja i reprezentacije jednog etničkog identiteta«, *Etnološka tribina* 36 (2006) 29, 91-106.

Metodologija rada

Metodološki pristup u razradi ove teme zasniva se najprije na studijskom radu na temama vezanim uz podrijetlo, povijest, tradicijsku kulturu, ali i suvremeno pisano stvaralaštvo moliških Hrvata. Drugi dio je istraživački rad na terenu tijekom kolovoza 2016. godine. Studijski rad prethodio je terenskom istraživanju i poslužio je kao teorijsko polazište temi pjesničkoga stvaralaštva moliških Hrvata.

Za potrebe rada primijenjena je metodologija kvalitativnoga etnografskog istraživanja, a prema potrebi korištene su tehnike prikupljanja i analize tekstova, filmova i tonskih zapisa o moliško-hrvatskoj zajednici te njihovo čitanje i obrađivanje koje je bilo u funkciji pripreme izlaska na teren. Drugi dio istraživanja obavljen je u pokrajini Molise, većinom u selu Mundimitru, a uključivao je tehnike polustrukturiranoga dubinskoga intervjua, sudioničkoga promatranja, nenametljivoga procjenjivanja, neformalnih razgovora, vođenja dnevnika i bilješki radi opservacije o ljudima i događajima na terenu.³

Cilj je utvrditi faktore koji su utjecali na povećano zanimanje za jezik, pisanje poezije i zamjetno oživljene aktivnosti prema tradicijskoj kulturi i identitetu vlastite manjinske zajednice na jugu Italije koja je zbog suvremenoga načina života postala ozbiljno brojčano ugrožena.

Povijesni pregled istraživanja o moliškim Hrvatima⁴

Pokrajina Molise smještena je u južnom dijelu Italije između Abruzzo i Puglie. Od 1963. godine ima status pokrajine, a do tada je pripadala Abruzzi. Zauzima površinu od 4438 četvornih kilometara koju uglavnom prekrivaju planinski predjeli. Danas je glavni grad te pokrajine Campobasso, a od ostalih mjesta koja se nalaze na obali Jadranskoga mora tu su Termoli i Vasto. U pokrajini Molise bilježi se prisutnost Hrvata doseljenika koji su bježeći pred Turcima iz makarskog primorja u 15. i 16. stoljeću našli utočište u brdovitim predjelima talijanskih Apenina. Danas se nazočnost potomaka hrvatskih doseljenika očituje u jeziku i nekim običajima u još samo tri sela koja se nalaze oko 40 km zapadno od luke Termoli. To su Kruč (Acquaviva Collecroce), Stifilić ili Filić (San Felice del Molise koji je do pojave fašizma bio San Felice Slavo) i Mundimitar (Montemitro). Ta su naselja sačuvana kao jezične oaze u središtu Italije i odavno su privlačila pažnju različitih istraživa-

³ Sanja POTKONJAK, *Teren za etnologe početnike*, Zagreb, Hrvatsko etnološko društvo, FF press, 2014.

⁴ Povijesni pregled preuzet iz autoričine doktorske disertacije na temu »Revitalizacija moliško-hrvatskoga identiteta«. Disertacija je u postupku obrane na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, predana u listopadu 2017.

ča i znanstvenika, kako hrvatskih tako i talijanskih, koji su ih proučavali lingvistički ili etnografski i nastojali utvrditi njihovo podrijetlo.⁵

Ta tri sela jedina su stara »slavenska« naselja u tom dijelu Italije koja su do danas opstala i uspjela se oduprijeti postupnom procesu asimilacije, odnosno talijanizacije. U okolici je bilo više takvih mjesta u kojima je ostao samo spomen da su i u njima živjeli *Slaveni*, odnosno *Schiavuni* kako su ih nekada zvali susjedi Talijani. A ti *Schiavuni* svoj govor su nazivali *na našu* ili *na našu*.⁶

Najstariji hrvatski zapis o kolonijama u Italiji ostavio je isusovac Bartol Kašić još 1613. godine.⁷ Ovom hrvatskom dijasporom bavili su se od druge polovice 19. stoljeća hrvatski putopisci, jezikoslovci i etnolozi kako bi utvrdili vrijeme i područje iseljavanja. Godine 1855. dubrovački filolog i književnik Medo Pucić započeo je korespondenciju s profesorom Giovannijem De Rubertisom iz mjesta Acquaviva Collecroce. Nakon što su njegova pisma objavljena u zadarskom časopisu *L'Osservatore Dalmato*, pojavio se interes širih znanstvenih krugova u Europi za preostale tri jezične oaze u Moliseu.⁸

Godine 1907. u ime Bečke kraljevske akademije, Komisije za Balkan, u istraživanje »slavenskih« kolonija na jugu Italije upućen je hrvatski filolog Milan Rešetar. Boravio je uglavnom u Kruču, proučavajući jezik i običaje lokalnoga stanovništva, a nakon njegova istraživanja godine 1911. objavljena je knjiga pod naslovom *Die Serbokroatischen Kolonien Suditaliens*. To djelo je sveobuhvatna studija i povijesni pregled doseljenja prvih hrvatskih kolonista na šire prostore južne Italije, prikaz običaja, načina života, narodnih pjesama, priča, izreka, molitvi i vjerovanja zabilježenih kod stanovnika u tri preostala naselja. Najznačajniji ishod Rešetarovih istraživanja definiranje je geografskoga podrijetla doseljenika u Italiju i to temeljem istraživanja običaja, nošnje, nazivlja iz svakodnevnoga života, a najviše morfološkom i fonološkom analizom jezika. Prema Rešetaru moliški su Hrvati potomci ikavsko-štokavske skupine, glavno obilježje je uporaba riječi »što« i karakteristične suglasničke skupine /št i žd/. Uz štokavštinu sačuvan je ikavski izgovor, a u njihovom govoru sačuvani su i čakavizmi, što potvrđuje pretpostavku da su moliški doseljenici štokavci koji su u domovini živjeli u blizini čakavaca.⁹

⁵ Giacomo SCOTTI, *Z one bane mora*, Rijeka, Otokar Keršovani, 1980., 30.

⁶ Milan REŠETAR, »Slavenske kolonije u Italiji«, *Srd* 6 (1907) 24, 1108.

⁷ Jelka VINCE-PALLUA, »Doprinos utvrđivanja tragova Hrvata u južnoj Italiji«, *Tjedan moliških Hrvata/Settimana dei Croati del Molise*, *Hrvatska matica iseljenika*, 16.-21. 6. 1996., Hrvoje Salopek, ur., Zagreb, Hrvatska matica iseljenika, 1996., 20-23.

⁸ Giacomo SCOTTI, »Hrvatske oaze u južnoj Italiji«, *Matica iseljenički kalendar* 11 (1966) 1, 105.

Dodirno područje tih dvaju govora bilo je oko Cetine, što upućuje da im je pradomovina bila između dviju rijeka, Cetine i Neretve. Kasnijim istraživanjima govora utvrđeno je da su u 15. i 16. stoljeću iz makarsko-biokovskog područja postojala tri istovremena smjera migracija stanovništva pred Turcima: prema Istri, prema srednjodalmatinskim otocima i preko mora u Italiju.¹⁰

Nakon objave Rešetarove studije uslijedilo je određeno razdoblje »mirovanja« u kojem je interes prema *Slavima, Slavenima, Šćavunima, Škavima ili Hrvatima* iz Molisea utihnuo. Unatoč svim istraživanjima koja su do tada obavljena na terenu, a potom objavljena u stručnoj i znanstvenoj literaturi, još uvijek nije postojao jedinstven naziv za hrvatsko stanovništvo koje je preostalo u tri naselja pokrajine Molise. Neujednačenost u imenovanju doseljenika u literaturi se nastavila, a od 50-ih godina 20. stoljeća uslijedila su i nova istraživanja.

Od 1970-ih godina govor moliških Hrvata postaje područje istraživanja hrvatskih dijalektologa. Već 1970. Dalibor Brozović objavljuje »O makarskom primorju kao jednom od središta jezično-historijske i dijalekatske konvergencije«,¹¹ a provode se i lingvistička istraživanja na terenu ili u suradnji s moliškim studentima u Zagrebu. Sredinom 1980-ih moliška studentica Agostina Piccoli dolazi na studij u Zagreb i započinje suradnju s profesorima Petrom Šimunovićem, Božidarom Finkom, Josipom Vončinom i drugima. U to vrijeme Petar Šimunović objavio je nekoliko radova o moliškim Hrvatima i njihovom govoru. Godine 1984. objavljuje »Šklavunske naseobine u južnoj Italiji i naša prva zapisana bugarščica«¹² u kojem potvrđuje da se radi o posebnoj vrsti hrvatske štokavštine s elementima novoštokavske akcentuacije.

Nakon što je u znanstvenim krugovima prihvaćena teza o podrijetlu doseljenika s makarsko-biokovskog područja, nastavljena su brojna istraživanja o osnovnim odrednicama njihova identiteta čime su se bavili etnolozi, sociolozi i kulturni antropolozi, među kojima Emil Heršak,¹³ Tihomir Telišman¹⁴ i

⁹ Milan REŠETAR, *Le colonie serbocroate nel sud Italia*, Wien, 1911., 46-56. Dostupna online na <https://www.mundimitar.it/resetar01.it.htm>. Pristup ostvaren 15. 11. 2017.

¹⁰ Anita SUJOLDŽIĆ, Božidar FINKA, Petar ŠIMUNOVIĆ, Pavao RUDAN, »Jezik i porijeklo stanovnika slavenskih naseobina u pokrajini Molise, Italija«, *Rasprave zavoda za jezik* 13 (1987) 1, 133.

¹¹ Vidi Dalibor BROZOVIĆ, »O makarskom primorju kao jednom od središta jezično-historijske i dijalekatske konvergencije«, *Makarski zbornik* 1 (1970) 1, 381-405.

¹² Vidjeti Petar ŠIMUNOVIĆ, »Šklavunske naseobine u južnoj Italiji i naša prva zapisana bugarščica«, *Narodna umjetnost* 21 (1984) 1, 53-68.

¹³ Vidjeti Emil HERŠAK, »Hrvati u talijanskoj pokrajini Molise«, *Teme o iseljenstvu* 11 (1982), 6-49; Isti »Sociohistorijski uvod u problematiku etničkih manjina na talijanskom Jugu«, *Migracijske teme* 3 (1987) 2, 193-220.

Ana Perinić.¹⁵ Putopisni način predstavljanja moliških Hrvata nalazimo u radovima profesora Stjepana Krpana (1922.—1999.), germanista i vrsnog poznavatelja hrvatske europske dijaspore. Giacomo Scotti, novinar, književnik i publicist, rođen u Italiji a od 1947. godine živi u Puli, a potom u Rijeci, objavio je više radova i knjiga o moliškim Hrvatima počevši od 1966. godine do danas.

Može se zaključiti da postoji povijesni kontinuitet zanimanja za moliške Hrvate, za njihovo doseljenje i prisutnost na jugu Italije kako s hrvatske, tako i s talijanske strane Jadrana. Već od 1497. godine datira najraniji zapis o običajima hrvatskih doseljenika *Šklavuna* u južnotalijanskom gradiću Gioia del Colle, u zapisu talijanskoga književnika Ruggera de Paziense. Upravo je njegov tekst Petar Šimunović analizirao i definirao kao prvu hrvatsku bugarščicu. U 16. stoljeću također jedan Talijan, dominikanac Serafino Razzi, u svojem djelu *Cronaca Vastese* spominje *Slave* koji su došli preko mora.¹⁶

U 19. stoljeću je i Ivan Kukuljević Sakcinski putujući po Italiji pronašao i objavio podatke o hrvatskim naseljima koja ondje postoje još od 15. stoljeća. Sve su to zapisi jednoga vremena koji svjedoče o prisutnosti Hrvata na tlu talijanskoga juga, međutim ozbiljan istraživački rad na proučavanju podrijetla, običaja, jezika i kulture tih stanovnika počinje Milan Rešetar 1911. godine istražujući na terenu njihov jezik i običaje te rezultate istraživanja objavljuje u spomenutom djelu *Die Serbokroatischen Kolonien Suditaliens*.

Buđenje unutar moliškohrvatske zajednice

Za bolje razumijevanje aktivnosti koje su započele 60-ih godina 20. stoljeća u sva tri hrvatska sela pokrajine Molise, važno je definirati kakve su bile društvene okolnosti toga vremena koje su uvjetovale promjene unutar zajednice. U tom desetljeću zabilježen je najveći pad broja stanovnika unutar moliškohrvatske zajednice, koju do tada nitko u Italiji još nije nazivao zajednica Hrvata ili jednostavno *Croati*, nego isključivo *Slavi* ili lokalno *Schiavi*, *Škavi*,

¹⁴ Vidjeti Tihomir TELIŠMAN, »Neke odrednice etničkog identiteta moliških Hrvata u južnoj Italiji«, *Migracijske teme* 3 (1987) 2, 187-192. Godine 1994. objavljuje »Etnički identitet i pravni položaj moliških Hrvata u Italiji«, *Manjine na području Alpe-Jadrana: zbornik referata*, Bled, 21.-22. 10. 1993., Petar Vencelj, Vladimir Klemenčič, Sonja Novak Lukanovič, ur., Ljubljana, Delovna skupnost Alpe-Jadran, Vlada Republike Slovenije, 1994., 150-156. Tihomir Telišman je sociolog i dugogodišnji hrvatski diplomat koji se prethodno bavio istraživanjima iseljništva u Americi.

¹⁵ Vidjeti Ana PERIČIĆ, »Moliški Hrvati. Rekonstrukcija kreiranja i reprezentacije jednog etničkog identiteta«, *Etnološka tribina* 36 (2006) 29, 91-106.

¹⁶ Vitomir BELAJ, »Povijest etnološke misli u Hrvata«, *Etnografija Svagdan i blagdan hrvatskog puka*, Jasna Čapo Žmegač, Aleksandar Muraj, Zorica Vitez, Jadranka Grbić i Vitomir Belaj, ur., Matica hrvatska, Zagreb, 1998.

Škavuni i slično. I sami moliški Hrvati, kako nisu imali razvijenu svijest o pripadnosti niti o vlastitom podrijetlu, preuzeli su za sebe talijanski naziv *Slavi*, za jezik *naš jezik, na našo* ili *na našu*, jedni za druge govorili su *naše čeljade*, a kao činjenicu o podrijetlu već uvriježeno objašnjenje da su njihovi stari došli 'z *one bane mora* jednoga petka u mjesecu svibnju.

Od vremena svoga doseljavanja, a to znači kroz 15. i 16. stoljeće, zabilježio je Serafino Razzi u *Cronaca Vastese* (1576.—1577.) kako su Slaveni, došavši preko mora, osnovali u Molizama naselja San Felice, Montemitro, Collecroce, Patticata, Palata, Tavenna, Ripalta, S. Giacomo degli Schiavoni. Drugi su se naselili u Vastu, Forcabobolani, San Silvestru, Vacriju, Casacanditelli, Francavilli na moru te u Abruzzima, u Capellu i drugdje. U Rimu je za hrvatsku (ilirsku) pastvu osnovana Ilirska bratovština sv. Jerolima, koju je potvrdio papa Nikola IV. (1452.), o čemu je S. Razzi pisao u spomenutoj *Cronaca Vastese*.¹⁷

Iz ovih podataka možemo zaključiti da su moliški Hrvati nastanjivali veći dio talijanskoga juga, da su živjeli prilično izolirano u brojnim naseljima na padinama Apenina, bavili se poljoprivredom i to uzgojem vinove loze, maslina, žita, svih vrsta voća i povrća, a za vlastite potrebe i uzgojem stoke. Takvim načinom života postupno su se asimilirali u talijansku zajednicu, pa su nakon Drugoga svjetskog rata ostala samo tri spomenuta naselja, Kruč (Acquaviva Collecroce), Mundimitar (Montemitro) i Stifilić ili Filić (San Felice del Molise), u kojima je živjelo hrvatsko stanovništvo, dok je u svim ostalim mjestima hrvatsko pučanstvo talijanizirano. Do 50-ih godina 20. stoljeća život se odvijao još uvijek na tradicionalan način, međutim već 1960-ih godina industrijalizacija i suvremeni način života bili su presudni za raseljavanje moliških Hrvata iz tri preostala naselja te drastično smanjenje njihova broja. Mladi ljudi odlazili su na školovanje u obližnje gradove Vasto, Termoli i Pescaru gdje su zasnivali obitelji i nastavili živjeti. Time se smanjio i broj endogamnih brakova,¹⁸ što je uvjetovalo sve manju uporabu dijalekta kojim su se do tada isključivo služili u obitelji i svakodnevnoj komunikaciji.

Od druge polovice 20. stoljeća broj moliških Hrvata u Italiji konstantno se smanjuje.¹⁹

¹⁷ Petar ŠIMUNOVIĆ, »Moliški Hrvati i njihova imena«, *Folia onomastica Croatica* 20 (2011) 1, 191.

¹⁸ O nestajanju govora *na našo*, o demografskim istraživanjima te smanjenju broja endogamnih brakova u tri hrvatska sela pisala je Agostina PICCOLI, »20000 Molisini di origine slava. Prilog boljem poznavanju moliških Hrvata«, *Studia etnologica Croatica* 5 (1993) 1, 175-180.

Općina	1951.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2014.
Acquaviva	2250	1808	1157	1017	897	800	663
Montemitro	906	874	749	624	544	468	414
San Felice	1727	1371	1003	911	881	813	657
Ukupno	4883	4053	2909	2570	2319	2081	1734

Tablica 1 — Kretanje broja stanovnika u tri moliškohrvatska naselja od 1951. do 2014.

Upravo u vrijeme najvećeg pada broja stanovnika u moliškohrvatskim selima, zajednica postaje sve aktivnija svojim kulturnim i društvenim radom. Godine 1967. okupljaju se pojedinci koji pokreću objavljivanje časopisa, ali i ostalih društveno-kulturnih aktivnosti čime privlače pozornost talijanske i hrvatske javnosti, tako da je zajednica moliških Hrvata povremeno prisutna i u medijima. U zajednici koja je oduvijek bila predmetom zanimanja zbog posebnosti svoje kulture i jezika, kao i zbog toga što je kroz pet stoljeća uspjela sačuvati svoj identitet, ali i integrirati se u talijansko društvo, počeo je proces oživljavanja iznutra. U rujnu 1967. izašao je prvi broj malog hrvatskog lista *Naše riči*. Iste godine u selu San Felice del Molise osnovano je Kulturno društvo »Naš jezik«.²⁰

Novoosnovano kulturno društvo okupilo je predstavnike triju moliškohrvatskih sela. Skupina intelektualaca među kojima su bili slavist i novinar Mario Spadanuda, učitelji Giovanni Battista Piccoli i Angelo Genova, Domenico Giorgetta, liječnik dr. Cociolillo, a iz Hrvatske je došao Miroslav Varoš te iz Kanade pristigli Božidar Vidov i mnogi drugi. U rujnu 1967. pokrenuli su dvojezični časopis *Naša rič* koji su već u prosincu iste godine preimenovali u *Naš jezik / La nostra lingua*. Časopis se bavio povijesnim temama svih triju naselja, statusom moliških Hrvata, običajima i tradicijom, vjerskim svečanostima, specifičnostima njihova dijalekta, a kontinuirano su objavljivali poeziju i prozu moliškohrvatskih pjesnika. Uredništvo časopisa bilo je otvoreno prema ostalim hrvatskim manjinskim zajednicama u Austriji, Mađarskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, kao i široj hrvatskoj dijaspori u svijetu.²¹

U prvoj godini pokretanja časopisa izašla su dva broja; u 1968. objavljeno je još dvanaest brojeva, u 1969. njih osam, u 1970. pet brojeva. Uredni-

¹⁹ Podatci zaključno sa 1991. godinom su prema A. PICCOLI, »20000 Molisini di origine slava«, 178, a za godine 2011. i 2014. uzeti su prema podacima Centralnoga statističkog instituta u Rimu (ISTAT), www.istat.it. Pristup ostvaren 15. 12. 2016.

²⁰ Tablica o kretanju broja stanovnika i podatci o osnivanju Kulturnoga društva i časopisa *Naš jezik / La nostra lingua* preuzeti iz autoričine doktorske disertacije u postupku obrane.

²¹ Stan GRANIC, »From the Other Side of the Ocean: Canada's Božidar Vidov and the Molise Croats of Italy«, *Migracijske i etničke teme* 25 (2009) 3, 270.

čki odbor je 1969. donio odluku da se »posveti više prostora vijestima i člancima pisanim na hrvatsko-molizanskom dijalektu kako bi se doprinijelo još bolje spasavanju tog starog hrvatskog narječja«. Časopis je izlazio samo do 1972. godine jer za nastavak nisu pronađena financijska sredstva.²²

Iako časopis nije izlazio niti šest godina, odigrao je veliku ulogu u budućnosti svijesti o vlastitom podrijetlu, a posebice kroz zanimanje za jezik, običaje i kulturnu baštinu samih članova moliškohrvatske zajednice. Osim toga, vrijeme pokretanja časopisa i oživljavanje kulturne djelatnosti vezano je uz politička zbivanja u Hrvatskoj, odnosno tadašnjoj Jugoslaviji. Zahvaljujući događajima koji su bili dijelom Hrvatskoga proljeća tadašnje političko vodstvo pružalo je potporu, a neke tvrtke i konkretnu financijsku pomoć, tako da su u Kruču, Mundimitru i Filiču u to vrijeme organizirani tečajevi hrvatskoga jezika i posjeti hrvatskih književnika i pjesnika. Godine 1969. u svibnju je književnik i prevoditelj s talijanskoga jezika Jojo Ricov boravio među moliškim Hrvatima. U Molise je bilo upućeno i nekoliko časnih sestara i hrvatski svećenik za što je bio zaslužan kardinal Franjo Šeper, na što su mu se stanovnici Kruča odužili nazvavši jednu od glavnih ulica njegovim imenom.²³

O značaju časopisa *Naš jezik / La nostra lingua* i ulozu koju je imao od 1967. do 1972. godine u procesu oživljavanja svijesti o identitetu moliških Hrvata piše i Giacomo Scotti. Oni su tada prvi put nakon pet stoljeća mogli pisati na svome narječju, a sam časopis je dokaz preporoda koji se u zajednici dogodio i predstavlja vrijedan povijesno-kulturni spomenik toga vremena. Kasnije, 1980-ih godina, bilo je pokušaja obnavljanja časopisa u čemu je bio promijenjen i njegov naziva u *Naš život / La nostra vita*.

Upravo to razdoblje 1960-ih i 1970-ih godina označilo je kraj raznih teorija o dolasku slavenskih doseljenika, a dotadašnja filološka, povijesna i etnološka istraživanja bila su u pogledu utvrđivanja njihova podrijetla jedno-glasna. Inicijativa i pokretanje časopisa *Naš jezik / La nostra lingua* pokazali su tada i jasan stav moliških Hrvata prema priznavanju vlastitoga hrvatskog podrijetla, a koje se temelji na značajkama govora koji ne može biti drugo nego hrvatski dijalekt.²⁴ To je vrijeme književnoga buđenja u moliškohrvatskoj zajednici iz koje izrastaju imena pjesnika koji ostaju prisutni svojim pjesničkim izričajem i nakon što se časopis *Naš jezik* ugasio. Tada se svojim pri-

²² A. PICCOLI, »20000 Molisini di origine slava«, 118.

²³ Đuro VIDMAROVIĆ, »Jojo Ricov — Neslomljiva hrvatska vertikala«, <http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/17850-d-vidmarovic-joja-ricov-nesalomljiva-hrvatska-vertikala.html>. Pristup ostvaren 27. 3. 2017.

²⁴ Antonio SAMMARTINO, »Pet stoljeća tišine / Književnost moliških Hrvata«, *Riječi: časopis za književnost, kulturu i znanost Matice hrvatske Sisak* 24 (2012) 3-4, 13.

lozima javljaju kao pjesnici Angelo Genova, Milena Lalli, Giovanni Battista Piccoli, Pasquale Piccoli i nekolicina drugih koji su nastavili i poslije pisati poeziju.

Začetci poezije moliških Hrvata

Mladi pjesnici koji su redovito objavljivali u časopisu *Naš jezik / La nostra lingua* od 1967. do 1972. godine bili su samo glasnici nečega što će sljedećih nekoliko desetljeća postati novo identitetsko obilježje moliških Hrvata. Tu sklonost, ali i pjesničku darovitost pojedinaca iz zajednice, rano je uočio Božidar Vidov. Boravio je u Rimu kao grkokatolički svećenik još 1950-ih godina i tada je upoznao zajednicu moliških Hrvata te se aktivno uključio u osnivanje Kulturnoga društva »Naš jezik«, u rad uredništva istoimenoga časopisa te je uvijek promovirao njihovu kulturu i jezik u svojim mnogobrojnim kontaktima u svijetu. Iz Rima je premješten u Kanadu, u Toronto, gdje je službovao kao svećenik i odigrao značajnu ulogu u osnivanju hrvatskih škola još 60-ih godina 20. stoljeća, bio je i član Hrvatske bratske zajednice. Vidov je i u Kanadi nastavio raditi za zajednicu moliških Hrvata u Italiji i 1981. godine u Torontu objavio prvu zbirku poezije pod naslovom *Poezije na našu*. U toj zbirci objedinjeni su radovi mladih pjesnika objavljavani u časopisu *Naš jezik / La nostra lingua*. Zbirka je prvi put predstavljena u Zagrebu 1996. godine na Tjednu moliških Hrvata.²⁵

Knjigu je predstavila moliška Hrvatica Agostina Piccoli, tada već diplomirana kroatistica koja je po povratku sa studija u Zagrebu pokrenula i vodila nastavu hrvatskoga jezika u osnovnim školama Kruča, Mundimitra i Filiča. Kako je za predstavljanje zbirke napisala, radi se o gotovo nepoznatoj knjižici, ali koja u sebi sadrži pojam od silne važnosti:

Mislim ke ova mala zbirka nije teg učinjen za nišće, aje najveće mladi moreju lejiti danas ono što čeljade veče stari do njih i jesu pisali učer, prva vota poslije četar stotine gošti od kada njegovi didi su doli u pokrajinu Molise iz one bane mora.

U toj »maloj zbirci« u kojoj su se prvi put našle pjesme različitih pjesnika postalo je očito što je poveznica među njihovim stihovima. To su, prema zaključku Agostine Piccoli, *slike prošlosti, dani bezbrižnog djetinjstva, mladost i ponajviše prolazne stvari*, kao što je sažeto u stihovima Maria Giorgette:

*Vrime, vrime kako probodaš
novo iščeš staro ostavljaš.*²⁶

²⁵ S. GRANIC, »From the Other Side of the Ocean: Canada's Božidar Vidov and the Molise Croats of Italy«, 263-287.

U vrijeme kada je predstavljala knjigu Božidara Vidova, 1996. godine u Zagrebu, Agostina Piccoli već je imala iskustvo objavljivanja zbirke poezije na dijalektu moliških Hrvata, knjige *Il sentiero lungo dell'esistenza* (1991.). Knjiga je to u kojoj su sve pjesme bile prevedene i na talijanski jezik, a nastala je kao rezultat višegodišnjih pjesničkih natječaja u organizaciji Općine Mundimitar i udruge Pro Loco »Naš Selo«. Pogovor upravo dijalektalnog dijela napisala je Agostina Piccoli i nasloвила ga »Naša je povijest knjiga sa sedam pečata«. ²⁷

Ako se pogledaju te dvije zbirke pjesama objavljene u desetogodišnjem razdoblju uočavaju se određena imena čiji se put može pratiti još od 1967. godine i njihovih pjesničkih početaka u časopisu *Naš jezik / La nostra lingua*. Jedno od značajnih imena iz toga vremena, Angelo Genova, učitelj i književnik iz Filiča, osnivač časopisa *Naš jezik / La nostra lingua*, bavio se istraživanjima jezika na području sela Filič. Osim poezije koju je pisao, prikupljao je riječi specifične za jezičnu situaciju upravo sela u kojem je učitelevao cijeli svoj radni vijek. Godine 1990. objavio je knjigu *Ko jesmo... bolje: ko bihmo?!²⁸*

DOBRA NOĆ

Zasp lip moj dite, zasp.
Muč, slušaj! Grede polako polako Blaženica
bučena do bilo.
Ti nosi san, nemo plakat već.
Grede blaženica, nosi jena lip san
za mojoga diteta.
Je noća. Ti spiš, ja ne kandam već.
Sada ti spiš, ja zga grem
če ti bit krajem Blaženica.
Spi, spi, lip moj dite. Snije lipe stvare.
Sutra za tebe će bit jena dan veče lip.

Angelo Genova²⁹

Još je jedno pjesničko ime prisutno od prvih objavljenih *poesia* iz časopisa *Naš jezik / La nostra lingua* — Milena Lalli. Rođena je u Mundimitru, ali

²⁶ A. PICCOLI, »Kratka zbirka poezije na moliškom hrvatskom«, *Tjedan moliških Hrvata/Settimana dei Croati del Molise, Hrvatska matica iseljenika*, 16.-21. 6. 1996., Hrvoje Salopek, ur., Zagreb, Hrvatska matica iseljenika, 33.

²⁷ Vidjeti Sandro GALANTINI, ur., *Il sentiero lungo dell'esistenza. Antologia di poesie in lingua Croato-Molisana*, Montemitro, Renato Cannarsa Editore, 1991.

²⁸ A. SAMMARTINO, »Pet stoljeća tišine / Književnost moliških Hrvata«, 14.

²⁹ Objavljeno u: Marija BELOŠEVIĆ i Đuro VIDMAROVIĆ, ur., *Pjesništvo moliških Hrvata*, Zagreb, Hrvatski esperantski savez i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2007.

se kao mlada odselila s obitelji u Rim, a u svojim se pjesmama vraća uvijek u rodno mjesto.

DRAGO MI JE

*Drago mi je
kada se vraćam
di je moj grad
svaki gošt do lit
kada njive
mrlušu sladića
a brda
se pokrivaju do brmestre.*

Milena Lalli³⁰

Jedan od najpriznatijih moliških pjesnika je Mario Giorgetta iz Mundimitra. Poeziju je počeo pisati 80-ih godina 20. stoljeća. Pjesme su mu objavljene u zbirkama *Il sentiero lungo dell'esistenza* (1991.), *S našimi riči 1* (2004.) i *S našimi riči 2* (2007.).

MUNDIMITAR

*Za te počet su iskal tvrdo
ter su zabral ovi lipi brdo,
su te tunal okolo fiške
kano riba okolo liske;
su te škriminal s ovimi puti
zvono u srid ke čeljade budi.
Put a oš putiča do tebe zabodaju
ke larga oš dubrave babodaju,
e ti stojiš lipo ode zgora
ajerke jesi ndžera mora;
gledaš dol nadno ti brbori rikica
dviniš oč, je Majela kano kraljica.
Stotine sviči se vidu binoč,
sve di se bračaš naideš oč.
E mi Boga, za one pokonje čmo molit
si do tebe se moremo hualit.*

Mario Giorgetta³¹

VRIME

*Vrime, vrime, kako probodaš
novo iščeš, staro ostavljaš.
Bihu dite, za šalu gubahu san,*

³⁰ Objavljeno u: *Pjesništvo moliških Hrvata*.

³¹ Iz zbirke *Il sentiero lungo dell'esistenza. Antologia di poesie in lingua Croato-Molisana*.

*jutrim budan ne bibu, idjabu van.
Čuvabu ovce oš junce,
se gorabu na ni sunce.
Prodjase zim, dojase lito
mi ženjabmo oš vršabmo žito.
Bibu mblade, moja mat oš moj otac
vesele bibu dane dol niz Dolac.
Vrime, vrime kako probodaš
novo iščeš, staro ostavljaš.
Sada jese ljud nadugo se pošā
doje lito, si rečem: se doša.
Ustarena mi je mat, star mi je otac
plačemo lipe dane u naš Dolac.
Gledam drače, gledam dube
sočo restu gusto, kano zube.
Nijeh ovce, nijeh junce
staro je mi osta samo sunce.
Vrime, vrime, kako probodaš
novo iščeš, staro ostavljaš.*

Mario Giorgetta³²

Pjesme navedenih autora nastale su u ranoj fazi, odnosno u vrijeme buđenja zanimanja za vlastito podrijetlo, identitet, a posebno jezik i ono što se jezikom naraštajima prenosi i čuva. Devedesetih godina 20. stoljeća moliški Hrvati, osim što u Italiji dobivaju povoljniji politički status, uspostavljaju i odnose s pradomovinom koja u to vrijeme stječe samostalnost i konstituira se kao samostalna država. Poveznica s institucijama u Hrvatskoj poput HAZU-a, Hrvatske matice iseljenika, Maticom hrvatskom, Institutom za jezik i jezikoslovlje, tih godina bila je moliška studentica Agostina Piccoli. Ona je, kako je prije rečeno, nakon studija kroatistike u Zagrebu započela prosvjetni, pedagoški i znanstveni rad u Mundimitru baveći se moliškohrvatskim dijalektom i šireći znanje o vrijednostima jezika, kulture i tradicije zajednice moliških Hrvata. Nažalost, u punom zamahu svoga uspješnog rada i djelovanja, 1998. godine, stradala je u prometnoj nesreći i zajednica koja je njezinim radom dobila pun zamah ostala je bez svoga glavnog pokretača.

Rad Zaklade »Agostina Piccoli«

Godine 1999. osnovana je Zaklada »Agostina Piccoli« s ciljem završetka rada na *Rječniku moliškohrvatskoga govora Mundimitra* i njegova objavljivanja. Rad na *Rječniku* pokrenula je početkom 1990-ih godina Agostina Piccoli. Za-

³² Isto.

jedno sa suprugom Antonijem Sammartinom, s prijateljima i mještanima Mundimitra godinama je radila na prikupljanju leksika za rječnik i buduću gramatiku kako bi dijalekt, odnosno govor Mundimitra dobio svoju pisanu normu. Završetak rada i objavljivanje *Rječnika*, zbog stjecaja nesretnih okolnosti, dogodili su se u okviru novoosnovane Zaklade »Agostina Piccoli«. Na taj način započela je Zaklada svoje djelovanje koje se do danas proširilo i na druge djelatnosti: književne večeri, tribine, izložbe, Literarnu nagradu »Fondazione Piccoli« i »Večeru na-našo«. ³³

Zakladu je 31. prosinca 1999. godine priznala talijanska država kao službenu instituciju za zaštitu moliškohrvatske kulture i tradicije, što je 2000. godine potvrđeno u *Biltenu* odlukom br. 19. kojom je Zaklada »Agostina Piccoli« dobila i službeno priznanje Republike Italije. ³⁴

Nakon objavljivanja *Rječnika moliškohrvatskoga govora Mundimitra* 2000. godine u izdanju Zaklade »Agostina Piccoli« i Matice hrvatske počela je bogata izdavačka djelatnost, ali i brojne aktivnosti koje su uvijek bile povezane s radom na moliškohrvatskome dijalektu, njegovim proučavanjem, očuvanjem i zaštitom. Uslijedila su zanimljiva izdanja čiji krajnji cilj uvijek jest bila knjiga, ali su objavljivanju knjiga uvijek prethodile određene aktivnosti koje su uključivale sve stanovnike sela u suradnji i radu na jeziku. Bile su to multimedijalne izložbe, aktivnosti prikupljanja nazivlja na dijalektu iz poljodjelstva, botanike i tradicijske materijalne kulture. Uključeni su bili svi, a posebno najstariji članovi zajednice jer oni pamte nazivlje koje je suvremeni način života potpuno istisnuo iz uporabe. Na taj su način u okviru Zaklade pokrenuta izdanja *Scripta manent*, ili na dijalektu *Zapišeno ostaje*. Nastale su različite monografije o nazivlju u tradicijskoj kulturi sela poput oruđa, predmeta iz kućanstva, poljodjelstva (*Sime do simena*, 2006.) ili pak o botaničkom nazivlju (obrađeno u monografiji *Kako se zove*, 2008.). Godinu dana poslije u sklopu projekta o zaštiti i promoviranju domaće kuhinje objavljena je kuharica *Kuhamo na-našo* (2009.), napisana po istom modelu terenskoga rada i uključivanja svih domaćica iz mjesta Mundimitra. Ta izdanja uvijek su dvojezična ili trojezična (moliškohrvatski, hrvatski i talijanski) s obaveznim rječnikom na kraju. ³⁵

³³ Podatci koji se odnose na osnivanje i rad Zaklade »Agostina Piccoli«, prikupljeni na terenu u obliku intervjua s osnivačem A. Sammartinom kao kazivačem te formalnih i neformalnih razgovora s mještanima Mundimitra tijekom kolovoza 2016. te s članovima skupine KroaTarantata. Opisi događanja kao što je »Večera na-našo« rezultat su autoričina aktivnog sudjelovanja u završnoj fazi izbora »Premio Fondazione Piccoli«, kao i bilješki i dnevnika koji su vođeni tijekom boravka na terenu.

³⁴ Zaklada »Agostina Piccoli«, https://www.matis.hr/upl/informacije_manjine.pdf. Pristup ostvaren 12. 11. 2017.

S našimi riči — poezija moliških Hrvata

Moliški Hrvati su se rado priklanjali poetskom izričaju još od vremena buđenja svijesti i interesa za vlastitu manjinsku kulturu, od 1967. godine i prvih objavljenih pjesama u časopisu *Naš jezik / La nostra lingua*. Takva tradicija nastavljena je do današnjih dana, ali je sadržajno proširena i obogaćena. Nakon dvije zbirke poezije moliškohrvatskih pjesnika bilo je očito da je to stvaralaštvo najsnažniji način na koji pojedinci izražavaju kolektivno sjećanje i trajno se vežu uz svoj moliški zavičaj, ali koristeći jezik predaka koji su nekoć davno došli *'z one bane mora*.

Stoga je Zaklada »Agostina Piccoli« 2002. godine ustanovila nagradu »Fondazione Piccoli« za ostvarenja na području kulture i umjetnosti, s temama vezanim uz jezik, tradiciju i povijest moliškohrvatske zajednice. Nagrada je osnovana radi približavanja i populariziranja jezične, povijesne i kulturne baštine moliških Hrvata koji imaju poseban status jezične manjine.³⁶ Takvoj manjini je jezik, i to onaj roditeljski, domaći, *na-našo* ili jezik predaka uvijek bio i ostao glavni pokretač života. Još i danas na tom starinskom govoru, za koji već stotinu godina govore kako izumire, nastaju pjesme u kojima se izražavaju sve emocije i sva sjećanja, ali u vrlo skromnom leksiku manjem od 6000 riječi. Upravo na toj spoznaji počiva poštovanje prema vještini izražavanja kojom moliškohrvatski pjesnici slažu rime i za sebe nikada ne kažu da su pjesnici — oni samo pišu *na-našo* uz svoje redovite poslove.

Od 2002. do 2017. godine iz natječaja koji se objavljuju svakog srpnja od pristiglih literarnih radova objavljeno je pet zbirki moliškohrvatske poezije i kratkih proznih tekstova. Prva zbirka objavljena je 2004. godine pod naslovom *S našimi riči*, a svake treće godine objavljuje se nova zbirka tako da ih je do danas ukupno pet.

»Večera na-našo«

»Večera na-našo« je završna svečanost, večer proglašenja pobjednika literarnoga natječaja »Fondazione Piccoli« i središnje godišnje događanje vezano uz poeziju. Cijeli postupak prijave, zaprimanja pristiglih radova, a posebice čitanja i odlučivanja o pobjedniku, pomno je razrađen. Povjerenstvo ili žiri koji odlučuje o pobjedniku unaprijed je imenovano i svakome su dostavljeni

³⁵ Podaci o radu Zaklade »Agostina Piccoli«, o svim aktivnostima i publikacijama, dobiveni su iz razgovora s predsjednikom Zaklade Antoniom Sammartinom metodom polustrukturiranog dubinskog intervjua za vrijeme terenskoga boravka u Mundimitru.

³⁶ Podatci o natječaju »Fondazione Piccoli« dostupni su na <http://www.matis.hr/index.php/hr/aktivnosti/natjecaji/7815-literarna-nagrada-fondazione-piccoli>. Pristup ostvaren 12. 11. 2017.

anonimni radovi na čitanje i uvid desetak dana prije zajedničkoga sastanka i odlučivanja o prvom, drugom i trećem mjestu. Zastupljeni su predstavnici Kruča, Filiča i Mundimitra. Obično su to nastavnici jezika, pedagoški radnici i intelektualci kojima su književnost, umjetnost i poezija područje osobnoga umjetničkoga izražavanja. Žiri je ponekad proširen gostima iz Hrvatske koji dolaze na svečano proglašenje, pa su nerijetko prisutni pjesnici, književnici, umjetnici ili predstavnici kulturnoga života. Žiri se sastaje u prostorijama Caffè Letteraria, namjenski uređenom prostoru za književne susrete i društveno-kulturna događanja hrvatske manjinske zajednice u Mundimitru. Svaki član žirija predlaže svoj izbor radova za treće, drugo i prvo mjesto koji treba argumentirano obrazložiti. Ponekad su rasprave duge a na kraju se izabere uži krug radova koji se daju na glasovanje članovima žirija. Tek kada su potvrđene sve tri nagrade, članovima žirija se priopćavaju imena kandidata.³⁷

Završna svečanost održava se krajem kolovoza na otvorenom. U Mundimitru je to uvijek jedan prostor trga koji je središnje mjesto svih ljetnih događanja u mjestu. U glazbenom dijelu programa često sudjeluje folklorna skupina KroaTarantata kao i kulturno-umjetnička društva iz Hrvatske. Ta je večer prilika da se pročitaju i radovi koji nisu nagrađeni, ali su zapaženi kao posebno dobri. Budući da posljednjih godina počinju pisati na dijalektu i mladi, predloženo je da se ustanovi i posebna nagrada za mlade autore.

Na dan održavanja »Večere na-našo« u prostorijama Caffè Letteraria svi pristigli radovi izloženi su na posebnim drvenim stalcima / panoima tako da ih publika tijekom večeri može čitati i komentirati. Trenutak proglašenja iščekuje se s velikim nestrpljenjem; svi se poznaju, određena imena već imaju ugled i značaj u zajednici i uvijek je zanimljivo doznati *tko je ove godine poslao svoje radove i tko je najbolji*, a najbolji uglavnom šute i ne otkrivaju da su se natjecali.

POVIDAJ STARI

Povidaj Stari, povidaj

pur si nikor te sluša.

Povidaj! Koko stvari neznamo.

Povidaj nam za što nam daju zabit.

Do tvoje duge dane

oš kratke noće

kada počinit nisi zna,

i veselit se znaše na male stvare.

³⁷ Opis je rezultat terenskoga istraživanja i aktivnog sudjelovanja u izboru za najbolje pjesničko ili prozno ostvarenje u kolovozu 2016. godine.

*Povidaj stari,
kada do tvojih riči se smiju,
još gore
ti reću: »Muč«.
kada za tebe nimaju vrime.
Povidaj nam što si snija
pa maj si ima,
što si vidija pa maj si badnija.
Povidaj do tvojih oči mutne,
resi nam sve,
što tvoje godišta nosu.
Povidaj stari, povidaj
kokodi će te slušat,
štokodi do tebe će ostati.*

Gabriele Blascetta

Zaključak

Pregled pjesničkoga stvaralaštva moliških Hrvata i put njegova razvoja u toj manjinskoj zajednici potvrđuje postavljenu hipotezu da se ustrajnim, dosljednim i planskim radom na bitnom elementu identiteta zajednica može održati na okupu. Važnu ulogu ima i osjećaj ponosa zbog pripadnosti grupi koja se razlikuje, ili čak izdiže po iznimnoj vrijednosti koju okruženje prepoznaje. Moliški Hrvati prepoznati su u lokalnoj zajednici kao posebni i drugačiji, najprije po jeziku, a onda i kulturi koju na tom jeziku godinama stvaraju. Uživaju ugled, što djeluje na samopouzdanje pojedinaca i zajednice.

Stasaju nove generacije mladih koji dijalekt više ne govore svakodnevno kao što su to činili njihovi djedovi i bake, ali žele izraziti svoja razmišljanja i emocije upravo na jeziku predaka. Sudjeluju na natječaju, pišu, žele zadržati taj dijalekt koji je štur, ali njima dovoljan za izraziti sjećanja jer znaju da su im ta sjećanja zajednička i da ih povezuju.

Marta Račić

»Večera na-našo« or how Molise Croats affirm the poetry of their minority community

Molise Croats, as the oldest Croatian diaspora in Europe, have been inheriting and living the rich culture and tradition which makes them stand out in their multiple-centuries-long stay in the Italian south. Their main identity trait is speech, a dialect they have managed to preserve through a traditional way of life. After the Second World War, amidst the speeding industrialization, the population of three Croatian villages in the Molise county migrated in order to search for work or to pursue education. As a

consequence, the number of speakers of the Molise Croatian dialect in the 1960s suddenly dropped. Within the community itself, there was an awakening of interest for one's own language, tradition and culture and in 1967 in the Stiflić village (San Felice del Molise), a cultural society was founded, and a magazine called *Naš jezik / La nostra lingua* («Our language») followed soon. The magazine was printed for almost six years, but it was the starting point for many young poets who began writing poetry in their dialect. This paper depicts the course of the creation of the poetry of Molise Croats, which was fully affirmed by the Picolli Foundation Prize Competition. Since 2002, this competition has brought together dialectal poets, and in the final ceremony, «Večera na-našo» («Dinner our way»), the best poems and prose are promoted. All successful works have so far been published in five poetry collections under the name *S našimi riči* («With our words»).

Keywords: Molise Croats, *minority community*, *poetry*, «Večera na-našo», *S našimi riči*